УДК 658.14

Фурик В.Г.

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ В УМОВАХ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Запропоновані заходи, що спрямовані на провадження інноваційних елементів в навчальний процес відповідно до вимог Болонського процесу.

Ключові слова: інновація, Болонський процес, модуль рейтингової оцінки, навчальний план, кредитно-модульна система.

Abstract

The proposed measures aimed at introducing innovative elements of the educational process in accordance with the requirements of the Bologna process.

Key words: innovation**,** Bologna process, module grade, curriculum, credit modular system.

Вступ

Серед інноваційних процесів і комбінацій, що бурхливо розвиваються і впроваджуються у сфері матеріального виробництва, торгівлі, банківської діяльності все більшого розвитку і поширення набувають інноваційні процеси в освітянській сфері та науці. Це закономірно, адже термін "інновація" означає оновлення (від. лат novatio).

В освітянській галузі інноваційні зміни охоплюють, перш за все, процес підвищення якості підготовки фахівців середньої та вищої ланки. Це – закономірно, адже інноваційний розвиток, що охоплює економіку та соціальну сферу в умовах розвитку місцевого самоврядування, передбачає наявність достатньої кількості висококваліфікованих, відповідаючих сучасним реаліям економічного розвитку фахівців. Це в свою чергу, передбачає впровадження певних змін в організацію навчального процесу та оцінки знань студентів.[1]

Метою роботи є визначення напрямів інноваційної спрямованості навчального процесу у вищій школі, що передбачає впровадження певних заходів.

Результати дослідження

Прискорення розвитку інноваційних процесів в системі підготовки фахівців надав Болонський процес, як процес структурного реформування національних систем вищої освіти країн Європи, зміни освітніх програм та інституційних перетворень у вищих навчальних закладах. Його метою є створення європейського наукового та освітнього простору задля підвищення спроможності випускників вищої школи до працевлаштування, поліпшення мобільності громадян на європейському ринку праці, підняття конкурентоспроможності європейської вищої школи. Учасником Болонського процесу є також і Україна, яка приєдналась до цього процесу, підписавши у 2005 році Болонську декларацію.[2]

Одна із найбільш важливих рис Болонського процесу – баланс між несхожістю і єдністю. Болонський процес – це також і прийняття загальної системи порівнювання вчених ступенів, системи з двома циклами навчання, запровадження системи кредитів (ECTS – European Community Course Credit Transfer System),участь в європейській співпраці щодо забезпечення якості освіти і інше.

Це модулі, бальні оцінки знань студентів, нові вимоги і нова філософія освітньої діяльності. Така система організації навчального процесу і контролю знань студентів передбачає поступову зміну традиційних адміністративних методів на сучасні, успішно впроваджується у вузах Вінницького регіону та Вінницькому національному технічному університеті.

Значна робота проводиться по упорядкуванню навчальних та робочих навчальних планів, відповідно до вимог і форм запропонованих Міністерством освіти і науки, України. Викладачі створили і успішно працюють над впровадженням в навчальний процес нового навчально-методичного комплексу, який охоплює найбільш важливі організаційні складові навчального процесу. Прикладаються зусилля, щоб позбутись того хибного недоліку, який склався за останні роки в частині дроблення курсів. Успішно впроваджена нова система оцінювання знань студентів (100 – бальна шкала). Така система сприяє об'єктивному оцінюванню знань студентів та підвищенню ефективності навчального процесу.

Значна увага приділяється комп'ютеризації навчального процесу, створенню дистанційних курсів.

Разом з цим, реформування традиційних підходів в організації навчального процесу супроводжується виникненням ряду проблем, які є актуальними, потребують свого вирішення і умовно зведені автором у декілька формул. [3]

Перш за все, це проблеми, що складаються за формулою **"викладач – студент",** які проявляються у розв'язанні труднощів, в частині як належного викладання, так і успішного оволодіння тими чи іншими навчальними дисциплінами. Причин цьому декілька. Зокрема, це непомірна перенасиченість і трудомісткість окремих навчальних програм. Наприклад, в навчальній програмі "Гроші і кредит", поряд із темами, що забезпечують вивчення основ функціонування грошей і кредиту, введені теми і розділи, що пов'язані із функціонуванням банківської системи, парабанківських установ, валютних відносин, ринку цінних паперів, міжнародних фінансових інституцій тощо. Така ширина охоплення тематикою є невиправданою і призводить до того, що студент не в змозі успішно освоїти курс, через відсутність базових знань з дисциплін, які будуть вивчатись у майбутньому, а викладач не в змозі охопити увесь програмний матеріал в рамках відведеного йому учбового навантаження. Перевантаженими, і такими, що викликають нарікання студентів є дисципліни з вищої математики і інших дисциплін. В підсумку– зниження рейтингу успішності студентів, які добре навчались у середній школі.

Результатом перенасиченості і значної трудомісткості окремих дисциплін є також і виникнення певної частини невстигаючих студентів та інші негативні явища. У зв'язку з цим доречним , на думку автора цієї статті, є надання університетам права корегування навчальних програм. Доцільно змінити також структуру навчальних планів, збільшивши кількість профілюючих дисциплін за рахунок зменшення непрофілюючих, включаючи нормативні та варіативні.

Пропозиції щодо зміни кількості кредитів з тих чи інших дисциплін, впровадження нових і виведення із навчальних планів дисциплін,що втратили своє значення, мають надходити включно із рішень випускових кафедр і затверджуватись рішенням ученої ради і ректором(проректором) вищого навчального закладу.

Проблеми, що складаються за формулою "викладач – студент" визначаються цілим рядом об`єктивних та суб`єктивних чинників, пов`язаних з організацією навчального процесу та діями викладача.

До розряду об`єктивних правомірно віднести ті чинники, які пов`язані із особливостями функціонування вищої освіти на сучасному етапі розвитку суспільства, і які, в кінцевому рахунку, викликані станом розвитку економіки в цілому. Це зокрема: міра фінансування вищої освіти, загальний рівень підготовки професорсько-викладацького складу, матеріальна забезпеченість навчального процесу і викладацького складу, якість управління освітою на макроекономічному рівні тощо.

До розряду суб`єктивних – слід віднести: природні якості викладача як педагога, його вміння ефективно використовувати аудиторний та позааудиторний час, науковий рівень викладання, змістовність викладеного матеріалу, комунікабельність, культуру мовлення, вміння підтримувати зв`язок з аудиторією, користуватись технічними засобами, гуманітарна спрямованість заняття, оцінювання знань студенів і інші.

Особливе значення має об`єктивність оцінки знань. Як, засвідчує практика, на деяких із кафедр нерідко працюють викладачі, у яких кількість незадовільних оцінок за результатами

поточного контролю чи екзаменаційних сесій сягає 50, а нерідко і більше %. В результаті ряд студентів потрапляють в розряд таких, що знаходяться у стані виключення. Залишаються лише ті, хто ціною неймовірних зусиль отримали бажане ``задовільно``. В бесідах такі викладачі звинувачують у всьому студентів (пропуски занять, неуважність на лекціях, не здатність до оволодіння програмним матеріалом, лінивість і ін.).

Однак на запитання, які форми і методи застосовуються в роботі з потенційно невстигаючими студентами, такі викладачі нічого переконливого відповісти не можуть, забуваючи про те, що в індивідуальному навчальному плані кожного викладача мають бути передбачені ті чи інші організаційні форми роботи із студентами (в тому числі із невтигаючими). Закономірно виникає інше запитання: чому "безнадійні" з окремих дисциплін студенти успішно оволодівають іншими дисциплінами?

Проблема "лектор - аудиторія"

Суттєві зміни в економіці та фінансовій сфері, що пов'язані з розвитком інноваційних процесів, розширюють змістовність і міру складності сучасних наук і ставлять викладача (в першу чергу лектора) перед необхідністю більш ціннісного самовизначення, поглиблення і дедалі повнішої деталізації професійних навиків, зростання педагогічної майстерності, посилення гуманітарної спрямованості навчального процесу. У результаті стає дедалі проблематичнішим синтезування і доведення до відома аудиторії необхідної і передбачуваної навчальними програмами інформації. Мабуть, виходячи з цього, не буде помилкою заключити, що традиційна лекція, яку читає висококваліфікований викладач (доцент чи професор), уже не в змозі охопити і розкрити всю ширину і глибину необхідної інформації, і що кожен лектор відчуває постійно зростаючу розбіжність між необхідним для засвоєння програмним і обсягом того матеріалу, яку він в змозі донести до відома аудиторії. Враховуючи той фактор, що студент під час лекції опановує незначну частину інформації, що доводиться до нього в усній формі, стає зрозумілим, чому інтерес студентів до лекцій останнім часом стабільно спадає. Враховуючи це, в багатьох країнах світу , виходячи із Болонській конвенції, передбачено вільне відвідування лекцій. За студентом залишається право вибору: чи відвідувати лекції, чи "озброївшись" посібниками, опанувати більшу кількість інформації самостійно. На думку автора статті, вирішенню проблеми «лекційного часу» певною мірою можуть сприяти нетрадиційні підходи до проведення лекцій, як це практикується в деяких країнах заходу. Зокрема, вбачається доцільними впровадження базових роздаткових матеріалів: роздрукованих чи поданих на електронних носіях опорних конспектів, розроблених лектором і його асистентами за кожною темою курсу і які видаються студентам за кілька днів до проведення лекції. В опорному конспекті обов'язково мають бути викладені основні категорії, вузлові теоретичні положення, сформовані проблемні (невирішені) питання, подана рекомендована література, вивчення якої забезпечить студенту достатньо високий рівень засвоєння теми. Така практика успішно застосовується у вузах США.

Отже, лекція може проводитися у формі співбесіди і носити добровільний характер. Під час лекції викладач виявляє рівень підготовки студентів по тому, якого змісту вони задають йому запитання, що їх цікавлять, і на які вони не знайшли відповіді в ході самостійного опрацювання теми. В ході такої співбесіди викладач може оцінити базові знання студента за кредитно-модульною системою (КМС).

На лекційному занятті доцільно надавати студентам роздатковий матеріал на наступну лекцію і висвітлити основні положення та проблемні питання нової теми, над розв'язанням яких студенти мають працювати самостійно. Організація навчального процесу за такою схемою потребує певних змін, зокрема:

- лекції мають читатись висококваліфікованими викладачами;
- кількість студентів в академічній групі не може перевищувати 12-15 чол., а кількість студентів у складі лекційного потоку може бути збільшена;
- присутність асистента на лекції стає обов'язковою, так як він має брати участь в підготовці та розповсюдженні опорних лекцій, підборі обов'язкової та додаткової літератури, розробці домашніх завдань, проведенні модулів, заліків, іспитів тощо;
- роздаткові опорні матеріали мають бути розроблені викладачем, обговоренні і затвердженні на засіданні кафедри.

Проглядаються деякі переваги запропонованого підходу:

- по-перше, створюються умови для творчого, ініціативного і самостійного підходу студента до опанування програмним матеріалом і, як кінцевий результат, більш якісного і глибокого вивчення курсу. Це значно полегшить засвоєння знань іноземними студентами, які ще не встигли добре оволодіти українською мовою;
- по-друге, створюється можливість впровадження в навчальний процес елементів комп`ютеризації, зокрема, з оцінки знань студентів та застосування дистанційної освіти;
- по-третє, зменшується «горлове» навантаження викладача, що позитивно відобразиться на якості лекції.

В ході навчального процесу вузу все в більшій мірі проявлябться проблеми, які безпосередньо не торкаються навчального процесу, однак суттєво впливають на якісь підготовки фахівців. Найбільш суттєвими на сьогодні, на думку автора, є проблема, що виражається за формулою "школа – вуз" - як результат несумісності навчальних планів і програм з дисциплін, які вивчаються в рамках загальноосвітніх (шкільних) програм і продовжують вивчатись та викладатись вузі. Як засвідчує досвід, значна частина студентів першого і другого курсів отримують низькі оцінки з математичних дисциплін (нерідко і незадовільні) не дивлячись на те, що в середній школі вони були відмінниками або ж мали високі оцінки. Твердження про те, що в середніх школах учням завищуються оцінки – не відповідає дійсності, оскільки більша частина невстигаючих у вузах студентів мали високі бали за результатами зовнішнього тестування.

Проблема " вуз – виробництво"

Полягає у наріканні "виробничників" на те, що випускники вузів мають переважно теоретичну підготовку і не готові вирішувати ті чи інші практичні проблеми чи завдання. Важко не погодитись із такими твердженнями. Однак основною причиною такого стану, на думку автора, є та, що підприємства і установи, де проходять практику майбутні фахівці, не надають доступу до первинних документів для аналізу діяльності підприємства чи установи і можливості участі у економічній чи фінансовій роботі. Причина відома – певна частина малих і середніх підприємств працюють в тіні. Закономірно, що керівники таких підприємств ``засекречують`` свої дані. Інша частина підприємств і їх фахівців не бажають мати справу із практикантами, щоб не створювати додаткових "проблем". В цих умовах доцільно забезпечити державне втручання в процес проходження практики студентів-випускників, можливо у формі прийняття окремого закону, що зобов`яже підприємства і установи надавати реальну можливість проходження практики і отримання необхідних навичок.

Висновки

1. Організація навчального процесу відповідно до Болонської конвенції вимагає нових підходів в частині покредитного викладання дисциплін і контролю знань студентів. Такі підходи передбачають відхід від традиційних методів читання лекцій і впровадження більш сучасних форм.
2. Основний центр зусиль навчальної організаційної роботи має бути перенесений на індивідуальну роботу з кожним студентом. Особлива увага має приділятись студентам, що допускають певні відставання в ході оволодіння тими чи іншими дисциплінами, включаючи проведення додаткових консультацій, випрацювання доступних завдань в ході самої роботи та ін..
3. Переглянути і скорегувати навчальні плани та програми вузів на предмет їх укрупнення та спрощення.
4. Питаннями складання і внесення змін до цих навчальних і робочих планів мають займатись випускові кафедри вузів. Доцільно передати вузам виключне право переліку обов`язкових і варіативних дисциплін.
5. З метою ліквідації певних бар`єрів між загальноосвітніми навчальними планами і програмами, доцільно внести уточнення в такі плани і програми.
6. Потребує законодавчого забезпечення питання обов`язковості надання інформації з боку підприємств і установ студентам-практикантам.
7. Залишається актуальною проблема підвищення матеріальної заінтересованості викладачів в результатах їх праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кремінь В.Г. Вища освіта в Україні і Болонський процес: навчальний посібник/ В.Г.Кремінь. К.: Освіта, 2004р,–384с.

2. Спільна декларація міністрів освіти Європи: Болонья, Болонська декларація 19 червня 1999року.- Режим доступу:http://www.aboiturient. in.ua/.

3.Інноваційна спрямованість навчального процесу при вивченні фінансових дисциплін як основа удосконалення змістовності якості підготовки менеджерів. (В.Г.Фурик За Матеріалами міжнародної науково-практичної конференії ``тенденції управління фінансвовими та інноваційними процесами в умовах ринкових перетворень``. 2 березня 2012 року. – м. Вінниця, ВНТУ, 2012. – 409 с.

Фурик Василь Григорович – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, Вінницький національний технічний університет м. Вінниця

Vasily G. Furyk, Candidate of Economic Sciences, professor Department of Finance., Vinnitsa National Technical University. Vinnitsa